

ملاحظات در باب مسئولیت محیط زیست

ترجمه: مصطفی نوری

- این نوع بیمه باید از پرتفوی بالائی برخوردار باشد که بتوان به سهولت خطر را پخش و توزیع نمود.

این رشته از بیمه مسئولیت چه از طریق شرکتهای معمولی و چه شرکتهای تخصصی مستقل انجام گیرد، تجربه سالهای گذشته ثابت کرده است که بیمه نامه باید موارد زیر را شامل شود.

- نام شخص بیمه گذار، یعنی بدون نام نباشد.
- محل و جایگاهی که خطر در آن به وقوع می پیوندد مشخص باشد.

- مبنای خسارتی بیمه یا محدوده زمانی بیمه نامه دقیقاً معین باشد.

- تصریح و تعیین طرف نخست این پوشش (اگر وجود داشته باشد).

- حداکثر تعهد بیمه نامه با اضافه هزینه های پیشگیری، ایمنی.

چه عاملی خطرات محیط زیست را متفاوت با بقیه خطرات نشان می دهد؟ نه درآمد بیشتری از بقیه نصیب خواهد کرد و نه نتایج غیر قابل پیش بینی دارد. ولی انواع دیگر خطرات هرگز مانند این گونه ریسکها باعث توقف پیشرفتهای اجتماعی سیاسی حقوقی اخلاقی و تجاری و علمی نمی شوند.

در رابطه با این مسئولیت توافق همه جانبه بر نقش بیمه و آنچه که باید پوشش داده شود هنوز انجام نگرفته است. ترکیبی از عوامل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و حقوقی آنرا تعیین می کند این ترکیب با توجه به موقعیت تغییرات بشمارای را در پی خواهد داشت. صدمات بدنی و خسارت بالقوه در ماهیت ریسکهائی مانند گردبادها و زلزله ها بمانند است اما در محدوده محیط زیست صدمات

اکثر زیانها و حوادث نگران کننده ای که از نظر ما بیمه پذیر نیستند در همین محدوده تخریب محیط زیست قرار می گیرند. گذشته از جنبه های بیربیمه ای مسئله که فعلاً موردی برای تذکر ندارد، نمود بیمه ای را هم نباید با انتظارات غیرواقعی گران بار نمود. اگر صنعت بیمه جهت جبران دیگر معضلات بیمه ناپذیر محیط زیست فرا خوانده شود مسلماً از عهده آن بر نخواهد آمد زیرا در اکثر مناطق جهان جای پای تخریب محیط زیست به چشم می خورد.

یک بیمه نامه موجه مسئولیت ناشی از تخریب محیط زیست باید جمیع موارد زیر را دارا باشد.
- تمامی مخاطرات محیط زیستی را شامل نشود.

- مخاطراتی را که شامل می شود معین، روشن و غیرقابل تردید باشند.

- خسارات پوشش داده شده مانند صدمات بدنی و روش ارزیابی آنها باید طوری باشد که بیمه گر بتواند زیان بالقوه را تخمین زده و مبلغ خسارت را تعیین کند.

- جهت حوادث اتفاقی در نظر گرفته شود. برای مثال تخریب محیط زیستی که از آلودگی تصادفی ناشی می شود (در نظر داشته باشید: آلودگی تصادفی ممکن است ناگهانی تصادفی یا تدریجی تصادفی باشد ولی از آلودگی ناشی از عملیات معمولی ناشی نخواهد شد).

- اگر قرار است بیمه نامه مسئولیت صادر شود باید پوشش آن محدود به نوع خسارت اتفاقی باشد و علت و اثر آن روشن، موجه و کافی بنظر برسد.

بدنی و خسارات مربوطه از نظر بعد زمانی ممکن است چندین نسل طول بکشد و اثراتش سالها باقی بماند.

هر چند خطرات محیط زیستی و بیمه مربوطه خود از پیچیدگی فنی بسیار بالایی برخوردار است، جنبه احساسی و انسانی آن هم مزید بر علت شده و پیچیدگی آن را بیشتر می کند. حال که ناچاراً موضوع را باید مورد مذاقه قرار داده و بررسی کنیم باید اذعان داشت که نه تنها اطلاعات ما جامع و کامل نیست بلکه بسیار کم و پراکنده است و سابقه خسارات گذشته هم راهنمایی لازم را نخواهد کرد و از همه بدتر جهان از کمبود کارشناس در این رشته رنج می برد. حتی با وجود سرمایه مالی عظیم و انگیزه و هدف معین، این مسئله بواسطه کمبود نیروی انسانی متخصص به این زودی جواب دلخواه را نمی دهد.

در نهایت، صدور بیمه نامه های مسئولیت ناشی از تخریب محیط زیست ایجاب می کند که شرایط چند دهه را در آینده مدنظر داشته باشیم. کندی اثرات مواد آزاد شده مخرب و بازگشت به حالت طبیعی اول چندین دهه طول می کشد حداقل می توان گفت بعضی از اثرات را که امروز مشاهده و تجربه می کنیم نتیجه پخش این مواد درسی سال پیش بوده است. این کندی و تأخیر باعث می شود که پوشش بیمه بر مبنای وقوع خسارت و ظهور اثرات آن در آینده به صورت راه حل پایانی (بعد از انتشار اثر) در آید: یعنی باید تا آشکار شدن اثرات مدتها صبر کرد تا از وقوع خطر و عدم آن مطلع شد. در نظر گرفتن هر گونه قالب زمانی کوتاهتر جواب نخواهد داد مخصوصاً در مورد پوششهایی که در آن «توسعه و پیشرفت خطر» مورد نظر باشد.

چه عواملی را بیمه گران باید به حساب بیاورند؟ شدت و ضعف خطر در محل و موضع واقعه چه اندازه ای است؟ به غیر از اطلاعات معمولی که از طرف متقاضی آماده شده است چند مورد دیگر که مربوط به موضوع بیمه شده است را باید بدانیم:

- نوع، عمر و وضعیت دستگاه های به کار رفته.
- نوع و مقدار مواد خطرناک.
- نوع و مقدار ضایعات و فضولات و غیره.
- مجوز، گواهینامه، سابقه تخلف و خرابی

دستگاه در صورت وجود.

- طریقه تخلیه و حمل مواد.

- سابقه موضع و محل خطر و عملیات مربوطه.

- حوادث گذشته در محل یا بیرون از محوطه.

- تغییرات در روش بکارگیری.

- وضعیت همسایگان و فعالیت آنها.

- فعالیتهای محیط زیستی انسانی: تجربیات -

آموزش - مدیریت - ارتکاب جرم - خرابکاری ...

- فعالیتهای محیط زیستی فیزیکی: نگهداری -

دسترسی - کنترل سلامت - ثبت موارد - راهبری ...

اضافه بر اینها، برای بیشتر پوششها بیمه گر به

بازرسی جامعی که از طرف مهندسین صالح محیط

زیست به عمل آمده است احتیاج دارد. گزارش بازرسی

باید کامل بوده و در صورت لزوم از توصیه های مفید

جهت کنترل هر چه بهتر ریسک برخوردار باشد. این

مدارک کلیدی به اضافه دیگر اطلاعات تهیه بیمه گر

را جهت تصمیم گیری نهایی کمک خواهد کرد.

محل کار و وقوع احتمالی خطر باید در چهار

چوب پوشش بیمه نامه به صورت زیر مورد کنترل قرار

گیرد:

- حادثه ای که شامل پوشش می شود

احتمال وقوع حادثه

احتمال طبیعی و شدت پخش مواد

احتمال طبیعی و شدت خسارت محتمل

- نوع مسئولیت شخص ثالث: خسارات

فیزیکی - صدمات بدنی - صدمات غیراقتصادی ...

- پوششهای طرف اول بیمه نامه که مربوط به

خود بیمه گذار است مانند وسائل جلوگیری از

خسارت ...

- پوشش برای هزینه های جلوگیری از وقوع

خسارت و پاک کردن محل از فضولات

- هر گونه بسط و گسترش یا محدودیت پوششها

- مشخص و معین کردن بیمه شده

- کاربری و تعیین حداکثر تعهد بیمه نامه حوزه

جغرافیایی پوشش، قوانین مربوط و دادگاه صالحه

در محدوده یک کشور معین حتماً باید

هزینه های احتمالی و تناوب بروز حوادث، و جوانب

نمی‌گذارد و به جهت اینکه به هر حال به طور غیرمستقیم هم که شده با مسئله درگیر خواهیم شد باید بر ریسک پذیری مورد به مورد خدمات و تولیدات مربوطه نظارت داشته باشیم. جواب واقعی مسئله این نیست که در صورت لزوم ریسک پذیری محیط زیست را ارزیابی کنیم بلکه باید بدانیم که چگونه آن را بررسی کنیم.

همه افراد با موقعیت و شرایط موضوع در کشورهای خود کم و بیش آشنا هستند. حال باید دید از نظر بین‌المللی چه مواردی را در نظر بگیریم. تخریب محیط زیست یک مسئله جهانی است و حد و مرز جغرافیائی یا سیاسی نمی‌شناسد. اینکه اقتصاد و نهادهای سیاسی مان تا اندازه‌ای به هم پیوند خواهد خورد یا هم اکنون پیوند خورده است خود به مسئله کمک خواهد کرد.

بطور قطع هزینه‌های مختلف ناشی از تخریب محیط زیست بیشتر از آن مقداری است که ما اطلاع داریم و هیچکدام از آنها هم نمی‌خواهند اینگونه هزینه‌ها را در بهای کالا و خدمات تولیدی خود سرشکن کنند. بنابراین باید در سطح بین‌المللی طرحی ریخته شود که تأثیر زیان ناشی از تخریب به طور مساوی بین همه سرشکن شود و خسارات قابل ملاحظه‌ای به یک نفر وارد نیاید و اگر قرار است از فاجعه‌های احتمالی در محیط زیست جلوگیری بعمل آید این طرح نه تنها شرکت در یک کار با صرفه ملی است بلکه ضرورتی است در راستای ایجاد یک استاندارد زندگی قابل قبول برای جمعیت رو به رشد دنیا. به همین خاطر تخریب محیط زیست در کنار موضوع مهمی مانند خلع سلاح مسئله‌ای جهانی شده است.

به عنوان یک بیمه‌گراتکائی متعلقات و منافع ما به طور کلی، با منافع بیمه‌گران مستقیم به هم گره خورده است. باید دقیقاً بدانیم صنعت بیمه برای مقابله با تخریب محیط زیست چگونه تجهیز شده است. آیا منابع مالی و نیروی انسانی ماهر و کافی وجود دارد؟ آیا واگذارنده دارای شرایط لازم این نوع از بیمه می‌باشد یا فقط فروشنده تکه‌ای کاغذ است

اجتماعی و سیاسی آن را بررسی و ارزیابی نمود و این کار نیاز به فردی دارد که با قوانین، تنظیم جریان عمل، ضریب امنیت اجتماعی، آداب و رسوم، جریان تجاری اقتصادی و غیره... آشنائی کامل داشته و از نظر تخصص بیمه‌ای در سطح بین‌المللی باشد. به همین خاطر اطلاعات آماری تنها کافی نبوده و بیمه‌گر باید موارد فوق‌الذکر را به طور دقیقی مدنظر داشته باشد. برای مثال باید قانون و مقررات مدنی، چگونگی داد‌گاهها و دیگر موارد حقوقی را بررسی کرد و جهت تشخیص ماهیت و طبیعت ریسک پیش‌بینی‌ها و عکس‌العمل‌های ضروری را انجام داد و جنبه بین‌المللی قضیه را در محاسبات خود به کار گرفت.

با این تفصیل، چه کسی باید بیمه‌گر باشد؟ این بیمه‌گر چه صفاتی باید داشته باشد؟ در وهله اول بیمه‌گر باید قدرت درک و تعبیر اطلاعات موجود را دارا باشد. برای انجام این کار شمر کلی شخص تنها کافی نیست. شماری از مهارتها و تخصصها را در این جا باید به کار گرفت. یعنی بیمه‌گر مسئولیت ناشی از تخریب محیط زیست باید یک همه فن حریف با سابقه‌ای کاملاً فنی باشد و بتواند با کارشناسان مختلف مانند زمین‌شناس، مهندس، شیمی‌دان، بهداشت‌گر، خاک‌شناس، آب‌شناس... تبادل نظر کرده و جنبه‌های علمی و حقوقی و اجتماعی و سیاسی مسئولیت را به دست آورده تا تأثیر تخریب را به خوبی پیش‌بینی کند.

ما می‌توانیم با مسئله تخریب محیط زیست مثل گذشته برخورد کنیم و حل مشکل را به دیگران واگذاریم. در حال حاضر هم بیشتر شرکتهای بیمه با قضیه به عنوان یک کار مستقل برخورد نمی‌کنند. آیا زمان آن نرسیده است که تخریب محیط زیست راز بیمه‌های مسئولیت معمولی خارج کرده و مستقلاً برای آن بیمه‌نامه صادر کرد؟ اگر هدف اجتناب از ریسک پذیری انبوه است باید مطمئن شویم که با مسئله به صورت طفیلی برخورد نخواهیم کرد بلکه آن را به عنوان کاری با شخصیت مستقل بپذیریم.

تسری و قدرت انتشار تخریب محیط زیست بدین معنی است که در پایان راه انتخابی برای ما باقی

عدم اجرای مناسب بیمه محیط زیست در زمانی که صنعت بیمه مهیا و نیروهای موجود در بازار بالقوه کارآمد هستند خود نوعی سوداگری محض است و سناریوی قدیمی تکرار شده است و بالعکس اگر از تواناییهای موجود استفاده بهینه شود منافع آن شامل همه سهامداران شده و از طرف دیگر لازم به جمع آوری سرمایه های کلان موجود در بازار در یکجا نمی باشد. در مقابل بیمه گذارانی که با حق بیمه های بیشتری روبرو هستند می توانند از سرمایه های خود جهت کنترل ریسک پذیری بالقوه کار استفاده کرده و به نوعی حق بیمه را کاهش دهند. اگر کنترل ریسک پذیری در گذشته می توانست موفق باشد، امروز دیگر با مشکلات به این شدت مواجه نمی شدیم و این باور در ما به وجود می آمد که هزینه های اولیه جهت کنترل همیشه به جا و مناسب بوده است.

ما حاصل بحث بسیار ساده و قابل درک است. بیایید این نوع بیمه را از دیگر بیمه ها جدا کرده و سازمانی مستقل جهت آن برپا کنیم. این پیشنهاد به هیچ وجه غیرواقعی و واهی نیست و در دیگر رشته های تخصصی تجربه شده است. از آن گذشته دولتها باید به پذیرند که جهت منافع عمومی تشکیلات مستقل بیمه محیط زیست به شکلی جدا از دیگر رشته ها مورد نیاز بوده، وجود تشکل نیروهای متخصص و مستقل خود متضمن نفع همگانی است.

اشخاص و یا شرکتهای بیمه ای که مایل به سرمایه گذاری و مشارکت در این گونه ریسکها باشند می توانند از طریق خرید سهام عمل کنند. این روش ممکن است یک راه حل همگانی نباشد ولی به لحاظ اینکه به نفع عموم مردم است مهم می باشد آمادگی و تصمیم خود را جهت قبول شرایط مورد بحث اعلام کنیم و به قضاوت آینده بنشینیم.

(بیمه نامه)؟ کامیابی ما به موقعیت و چگونگی صنعت بیمه بستگی دارد مگر اینکه به طور کلی خود را از بیمه جدا کنیم. این وضعیتی است که باید آن را تقویت کرد، چگونه؟ باید سعی ما بر این باشد که در پیشرفتها تأثیر مثبت داشته باشیم و تسهیلات خود را برای انتقال و توزیع سریع ریسک و حتی بعضی مواقع جهت تغییر آن به کار گیریم.

با اینکه بیمه گران اموال و حوادث تشکیلات مناسبی برای این کار نمی باشند باید حداکثر کوشش را جهت صدور بیمه نامه مسئولیت ناشی از تخریب محیط زیست به کار برد. زیرا در هر حادثه احتمالی بهترین موضع گیری آنها این است که به طور مستقیم درگیر نشوند. همانطور که بیمه عمر برای خود مقررات و سازمان جداگانه دارد، باید تشکیلات مجزائی جهت محیط زیست تأسیس کرد تا مقررات ذخایر و حسابداری مناسب با طبیعت کار بوجود آید.

خطرات محیط زیستی مبین مشکلات بلند مدت است و این فرصت خوبی است که مخاطرات بالقوه ناشی از آن را با تواناییهای موجود متناسب کرد. واقعیت این است که شرکتهای بیمه هنوز نظم و ترتیب و سازمان لازم را ارائه نکرده اند. بعلاوه فروش مقاطع و دست به دست این نوع بیمه و هزینه جنبی کار از بدیهیات است و فشار وارده بر بیمه گران از طرف بیمه گذاران بزرگ هر لحظه فزونی می یابد. در این صورت برای کاهش تأثیرات مالی فوق العاده این بیمه آیا نباید آن را از دیگر رشته ها مجزا کنیم؟ حداقل در آمریکا تمایلی به این پوشش و حق بیمه مربوطه وجود ندارد زیرا بحث بر سر این است که چگونه از عهده آن برآیند که آخر سر صنعت مواجه با ورشکستگی نشود.

به نظر می رسد بیمه گران نتوانسته اند موقعیت موجود را به خوبی ارزیابی کنند زیرا اگر می دانستند که آلودگی محیط زیست چقدر برای آنها تمام می شود و از تخصیص حق بیمه و ذخایر مناسب، سود کلان می برند آیا باز هم از این کار وحشت داشتند؟ و آیا اصولاً مسئله آلودگی محیط زیست به این صورت مطرح می شد.

منبع: Reinsurance Market Report